

CZU: 37.018.262

TENDINȚE INTEGRATIVE ÎN EDUCAȚIA PARENTALĂ DIN PERSPECTIVA VALORIFICĂRII TEORIILOR ÎNVĂȚĂRII ȘI CONSILIERII ADULȚILOR

Veronica CEBAN

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Familia, ca instituție socială fundamentală, devine tot mai mult afectată de schimbările social-economice și politice; drept rezultat, mediul familial devine instabil, perturbat și devalorizat. Din aceste motive considerăm că *educația parentală* necesită o abordare actuală, pluridisciplinară, plecând de la cerințele societății de astăzi, conturând astfel importanța eficientizării și optimizării relațiilor interpersonale părinți-copii prin formarea, consolidarea și valorificarea competențelor parentale pozitive. Dat fiind faptul că *educația părinților* necesită o abordare teoretică profundă, ceea ce ar presupune schimbarea cursului său praxiologic și axiologic, în prezentul articol vom preciza cele mai relevante teorii care au contribuit la fundamentarea teoretică a educației parentale și a consilierii adulților.

Cuvinte-cheie: educație parentală, consiliere, consiliere parentală, competențe parentale.

INTEGRATIVE TRENDS IN PARENTAL EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF CAPITALIZING ON LEARNING THEORIES AND ADULT COUNSELING

The family, as a fundamental social institution, is increasingly affected by socio-economic and political changes, as a result, the family environment becomes unstable, disrupted and devalued. For these reasons, we consider that parental education requires a multidisciplinary approach, starting from the requirements of today's society, thus outlining the importance of improving and optimizing parent-child interpersonal relationships through the formation, consolidation and valorisation of positive parenting skills. Given that, parental education requires a profound theoretical approach, which implies changing its praxiological and axiological course, in the context of the research, we will specify the most relevant theories that have contributed to the theoretical foundation of parental education and adult counseling.

Keywords: parental education, counseling, parental counseling, parenting skills.

Introducere

Analizând literatura de specialitate [1-8], constatăm că prin conceptul de *educație parentală* sunt precizate programe de formare a abilităților și competențelor parentale adresate părinților, având un scop bine delimitat – sprijinirea și ajutorarea familiei în diverse situații de viață [1]. Ulterior, proliferarea discursurilor profesionale adresate copilului și copilăriei a dus la o profesionalizare accelerată a *parentalității*, care a început să fie privită ca o meserie cu regulile sale și abordată cu limbaj din domeniul organizațional [2, p.110]. Astfel, începând cu a doua jumătate a secolului XIX, se observă o preocupare intensă în studiile de psihologie pentru evaluarea experienței umane din sfera interacțiunilor dintre părinți și copii în termeni de competență parentală [apud 3, p.11].

N.Carter (1996) denumește termenul *educație parentală*, în sens larg, drept niște programe, servicii și resurse destinate părinților și celor care îngrijesc copii, cu scopul de a-i sprijini pe aceștia și de a le îmbunătăți capacitatea de a-și crește copiii. Într-un sens mai restrâns, *educația parentală* se referă la programele care ajută părinții să-și dezvolte și să-și îmbunătățească abilitățile parentale, să înțeleagă dezvoltarea copilului, să învețe cum să reducă stresul care poate afecta funcționalitatea parentală și să învețe să folosească modalități alternative de abordare a situațiilor dificile întâlnite cu copiii [4, p.5].

Educația familiei și educația părinților, în viziunea cercetătoarei **E.Vrăsmaș** (2008), sunt niște acțiuni îndreptate spre exersarea funcției educative, spre formarea și dezvoltarea unor practici eficiente de comunicare și interacțiune în cadrul familiei [5, p.55].

În viziunea cercetătoarei autohtone **L.Cuznețov**, *educația părinților* reprezintă transformarea părinților în actori eficienți și activi, centrați pe autoperfecționarea permanentă a competențelor de familist și părinte, realizată prin intermediul unor acțiuni organizate prin implicarea specialiștilor din domeniile pedagogie, psihologie, asistență juridică, medicală etc. Aând drept scop asigurarea condițiilor optime de dezvoltare, educație și trai fiecărui copil; prevenirea și înlăturarea situațiilor dificile, de criză, care pot apărea atât în viața copilului, cât și în cea a adultului [6, p.15-19].

Sintetizând definițiile propuse de cercetători, concludem că scopul educației parentale rezidă în sprijinirea, îndrumarea și orientarea familiei privind formarea și consolidarea deprinderilor, priceperilor și competențelor parentale, care ar facilita interacțiunea și comunicarea părinți-copii. În contextul vizat, vom preciza cele mai relevante teorii care au contribuit la fundamentarea teoretică a educației parentale, și anume:

Teoria evoluționistă, susținută și promovată de **C.Darwin** (1859) și **K.MacDonald** (1992), și-a adus aportul în educația părinților prin ideea de investiție parentală. Cu cât părintele este mai predispus să investească resurse (atât materiale, cât și afectiv-comportamentale) în propriul copil, cu atât mai mult crește șansa copilului de a supraviețui și de a se dezvolta într-un mediu sănătos, susțin autorii teoriei, ceea ce ar presupune și o integrare socială eficientă și propice [7, p.9].

Teoria psihanalitică, dezvoltată de **S.Freud** (teoria dezvoltării psihosexuale) și de **E.Erikson** (teoria dezvoltării psihosociale), oferă părinților un ghid al dezvoltării psihosexuale și psihosociale a copilului. Rolul părinților, după părerea lui Freud și Erikson, este crucial atât în dezvoltarea identității sexuale a copilului, cât și în dezvoltarea lui psihosocială. Datorită teoriei psihanalitice, părinții au oportunitatea de a se familiariza cu stadiile dezvoltării psihosexuale și psihosociale, inclusiv de a cunoaște manifestările tipice complexului lui Oedip și ale celui al Electrei, dar și abilitarea acestora cu anumite strategii, tehnici și metode de educație în vederea prevenirii unor traume psihice legate de copilărie, precum și fortificarea relațiilor interpersonale părinți-copii.

O altă abordare teoretică, la fel de importantă, este **teoria învățării sociale**, susținută de **J.Watson**, **B.Skinner** și **A.Bandura** [8, p.10]. Ea oferă părinților posibilitatea să cunoască și să înțeleagă atitudinile, convingerile și practicile parentale din cadrul propriei familii, respectiv capitalul de valori și comportamente pe care aceștia îl aduc cu sine în relația cu propriul copil, ceea ce le-ar permite ulterior să optimizeze și să armonizeze relațiile părinți-copii.

Primele cercetări privind importanța teoriei învățării sociale, realizate în 1941 de către **N.E. Miller** și **J.L. Dollard**, au înaintat ideea că această teorie presupune modul în care societatea influențează sentimentele, gândirea și comportamentele indivizilor. Conform acestei teorii, oamenii învață informații noi prin învățarea socială, fapt ce conduce atât la comportamente de ajutorare a altora (Horowitz, 1968), cât și la comportamente agresive (Bandura, 1958) [9, p.63].

Potrivit lui **A.Bandura**, *când o persoană observă comportamentul unui model fără să reproducă în mod instantaneu răspunsurile, acesta poate dobândi răspunsurile modelate, în timp ce ele apar doar în forme reprezentative* [10, p.72]. Prin cercetările întreprinse, A.Bandura demonstrează că modelele vieții reale produc, în mod intenționat sau neintenționat, structuri de comportament ce pot fi imitate și învățate de către alții. Aici putem puncta tendința copiilor de a imita, încă în mare parte, comportamentele părinților, pedagogilor, persoanelor stimulate care le oferă ansamblul și varietatea de modele comportamentale [11, p.46].

În contextul subiectului abordat, **teoria conexionistă a învățării**, susținută și dezvoltată de **E.L. Thorndike**, trebuie să ofere căi pentru optimizarea comportamentului uman prin controlul învățării. Totodată, Thorndike a susținut ideea că datorită acestei teorii ființa umană poate fi manipulată și exploatată cu ajutorul învățării controlate [12, p.27]. În contextul educației pentru familie, teoria conexionistă ar avea valențe în învățarea unor comportamente prosociale, interiorizarea modelelor parentale pozitive, stimularea motivației pentru învățare întru achiziționarea unui bagaj de cunoștințe, abilități și competențe ce i-ar oferi copilului posibilitatea să se dezvolte ca personalitate integră și ca un cetățean productiv, prin controlul învățării.

Teoria conflictului (**K.Marx**, **F.Engels**) concepe *familia* ca un sistem de permanente conflicte, negocieri și armistiții [13]. **P.Bourdieu** dezvoltă ideea, conform căreia conflictul social apare atunci când dorința pentru ocuparea pozițiilor sociale superioare întrece limita axiologică, iar raporturile sociale apar ca raporturi de putere și impunerea lor implică un efort de legitimare [14, p.14]. Totodată, **L.Coser** denumește conflictul drept o luptă între valori și revendicări de statusuri, putere și resurse umane, în care scopurile oponentilor sunt de a neutraliza, leza sau elimina rivalii [15, p.5]. Conflictul este parte componentă a vieții familiale, acesta poate fi atât constructiv, cât și distructiv. Însă, odată ce acesta nu este neglijat, ci, dimpotrivă, soluționat constructiv, etapizat, acesta poate contribui la consolidarea și valorificarea relațiilor soț-soție, părinți-copii.

Studiind în continuare comportamentul uman din perspectiva familiei ca parte componentă a societății, am considerat că **teoria pedepsei** propusă și susținută de **B.F. Skinner** are o importanță majoră pentru cercetarea noastră. În accepțiunea lui Skinner, sancțiunile negative sau pedeapsa oferă rezultate doar la momentul

când acestea sunt aplicate. *Efectul pedepsei este o înăbușire temporară a comportamentului, nu o reducere a numărului total de răspunsuri.* Skinner susține că pedeapsa poate fi evitată, iar o personalitate poate fi trezită la realitate prin alte moduri [16].

O altă orientare teoretică, care contribuie la consolidarea relațiilor interpersonale părinți-copii, este **teoria atașamentului (J.Bowlby, M.Ainsworth)**, care se îmbină foarte bine cu cea a stilurilor de parenting. În opinia lui **J.Schaffer**, atașamentul este compus dintr-o rețea de acțiuni, cogniții și emoții, cu scopul de a promova cea mai bazală nevoie a omului, și anume – supraviețuirea [17, p.11]. Atașamentul reprezintă în sine o legătură, iar de tipul legăturii pe care o avem cu copilul depinde în mare parte rezultatul inserției și integrării lui sociale: fie că el se simte inclus (simte importanța pe care o are pentru părinți) sau, dimpotrivă, se simte exclus (neimportant pentru familie); astfel, el se îndepărtează și, ca rezultat, caută atenție și sprijin în alt context social, exprimat prin manifestări comportamentale deviante [18].

În contextul subiectului abordat, actuală este și **teoria umanistă a învățării intrinseci** fondată și dezvoltată de **A.H. Maslow**, care a subliniat importanța actualizării sinelui (*self-actualization*), dezvoltării adevărului sinelui (*development of the real self*), fiind componente esențiale în procesul de *învățare cum să devii o personalitate (learn to be a person)* [19, p.133]. **Teoria învățării intrinseci** abordează formarea unei personalități integre prin prisma actualizării continue, descoperirii propriei identități și a propriului sine. Prin învățarea instinsecă Maslow subliniază direcția de a *învăța a fi o ființă umană în general*, în primul rând, și de a *învăța să fi o ființă individuală*, în al doilea rând.

Teoria disonanței cognitive, elaborată în 1957 de **L.Festinger**, întocmai redă necesitatea și importanța corelației dintre ceea ce o persoană crede și cunoaște, pe de o parte, și aplică, pe de altă parte [20]. Festinger pornește de la ideea că persoanele care se angajează în credințe și acțiuni ce vin în contradicție cu alte credințe sau acțiuni resimt o stare de disonfort psihic și încearcă să depășească această stare schimbându-și elementele cognitive [21, p.62].

În cadrul familiei nu va exista un consens și înțelegere între părinți-copii, odată ce părinții le vorbesc copiilor într-un fel, dar acționează cu totul în alt fel (un exemplu în acest sens ar fi violența domestică: părinții le vorbesc copiilor că nu este bine să lovească sau să bruscheze un alt copil, ei însă aplică violență asupra propriului copil). O modalitate de reducere a disonanței cognitive o reprezintă, în acest sens, „*expunerea selectivă*” [22, p.62], ceea ce reprezintă căutarea și luarea în considerare doar a informațiilor și modelelor care sprijină alegerea deja făcută și ignorarea acelor care contrazic justetea alegerii făcute.

Teoria autoafirmării, fiind derivată din teoria disonanței cognitive, a fost elaborată de **Cl.Steele** (1983, 1986). Ea se bazează pe tendința oamenilor de a fi persoane integre atât în ochii lor, cât și în ochii celorlalți. A fi integru înseamnă a fi inteligent, rațional, independent și autonom [23, p.190]. Teoria afirmării selfului, propusă de Steele, susține că oamenii au tendința de a fi atenți la evenimentele și informațiile care pun în discuție integritatea selfului, astfel ei își restabilesc integritatea selfului prin accentuarea altor aspecte pozitive ale personalității acestora [24].

Analizând teoriile expuse anterior, putem cu certitudine menționa că personalitatea umană, fiind o ființă superioară și posedând rațiune, acționează, totuși, în dependență de mediul social în care crește și se dezvoltă. Deci, omul își creează anumite modele comportamentale dependente de mediul și cerințele sociale, de trăsăturile individuale și de anumite instincte care dictează acest comportament. În scopul formării și consolidării unor deprinderi, abilități și competențe parentale pozitive, în vederea stabilirii și menținerii unui climat familial armonios și echilibrat, **consilierea psihopedagogică parentală** este întocmai acea acțiune atât de necesară, întrucât facilitează acest proces, integrând abordările teoretice propuse și, evident, aplicate metodologic.

Astfel, **consilierea parentală**, menționează **I.Tobolcea** [25], constituie o metodă psihoterapeutică (predominant educațională) ce implică instruirea părinților în utilizarea unor tehnici educaționale care să ducă la antrenarea părinților spre a face față acestor tulburări. Pe lângă stabilirea unui program de viață echilibrat al copiilor, se asigură prezența unui limbaj corect, fluent, expresiv.

Potrivit cercetătorilor, **Z.Konya și A.Konya**, **consilierea parentală** se adresează, în primul rând, familiilor cu copii. Astfel, preocupările consilierilor țin, cu precădere, de sfera îndeplinirii de către părinți a funcției educative și servesc formării și consolidării abilităților, deprinderilor, comportamentelor și competențelor parentale și familiale [26].

Consilierea parentală devine eficientă și își realizează scopul propus în condițiile în care abordările teoretice evidențiate și analizate anterior vor fi valorificate prin valențele consilierii psihopedagogice parentale,

pentru a-i specifica formele și caracteristicile de bază, în funcție de situația în care se pot afla adulții consiliați [27,28]:

1. *Consilierea parentală adresată adulților centrați pe formarea-dezvoltarea propriei personalități* – presupune un ansamblu de acțiuni de sprijinire și îndrumare a familiștilor-părinți sau viitorilor părinți care parcurg experiențe de învățare legate de dezvoltarea unor competențe de autoactualizare în rolul lor social de părinte.
2. *Consilierea psihopedagogică parentală în situații de criză* – presupune îndrumarea adulților aflați în stare de dezorganizare și de disfuncționalitate a personalității, nevoiți să se confrunte cu un șir de probleme pe care deocamdată nu le pot soluționa și care le produc stres, îngrijorare, anxietate.
3. *Consilierea psihopedagogică parentală preventivă* – are un rol proactiv, încearcă să pregătească părinții sau viitorii părinți pentru a face față cu succes unor solicitări de viață previzibile sau imprezvizibile.
4. *Consilierea psihopedagogică remedială sau pentru facilitarea (re)adaptării la realitate* – are scopul de a susține părinții în acomodarea lor (psihologică și comportamentală) la avalanșa de procese și situații de viață [29, p.250-251].

În concluzie precizăm ideea, potrivit căreia analiza și valorificarea abordărilor teoretice privind educația parentală pozitivă, aplicând *consilierea psihopedagogică* adresată părinților în diverse situații de viață, reieșind din contextul anterior, contribuie la realizarea scopului de abilitare a părinților cu un set de instrumente, deprinderi și priceperi ce facilitează procesul de autocunoaștere și acceptare de sine, de atingere a nivelului optim de funcționalitate a personalității, ceea ce ulterior contribuie la: armonizarea și fortificarea relațiilor părinți-copii; instalarea unui climat psihoemoțional echilibrat în cadrul familiei; atingerea stării de bine și a satisfacției personale; sporirea stimei și încrederii în sine, ceea ce în mod rezultativ sporesc abilitățile și competențele parentale privind soluționarea conflictelor intra/interpersonale și luarea deciziilor optime în vederea creșterii și educării copiilor.

Referințe:

1. VRĂȘMAȘ, E. *Intervenția socioeducațională ca sprijin pentru părinți*. București: Aramis-Print, 2008. 255 p.
2. SELLENET, C. *La parentalité décryptée: pertinence et dérive d'un concept*. Paris: l'Harmattan, 2007. 188 p.
3. COJOCARU, Ș., COJOCARU D. *Educația parentală în România*. București, 2011. 63 p.
4. Ibidem.
5. VRĂȘMAȘ, E. *Intervenția socioeducațională ca sprijin pentru părinți*. București: Aramis-Print, 2008. 255 p.
6. CUZNEȚOV, L. Consilierea psihopedagogică parentală – o componentă de formare a culturii familiei. În: *Didactica Pro*, 2013, nr.2(78). p.15-19.
7. PAVEL, C.L. *Educația părinților ca învățare transformativă*: Rezumatul tezei de doctorat. Iași, 2016. 39 p.
8. Ibidem.
9. CHELCEA, S. *Psihosociologie. Teorii, cercetări, aplicații*. Iași: Polirom, 2008. 420 p.
10. NEGREȚ-DOBRIDOR, I., PĂNIȘOARĂ, I.O., *Știința învățării. De la teorie la practică*. Iași: Polirom, 2008. 254 p.
11. RĂILEANU, O. *Consilierea educațională ca factor de armonizare a relațiilor preadolescenți-părinți*: Teză de doctor în științe pedagogice. Chișinău, 2018. 229 p.
12. NEGREȚ-DOBRIDOR, I., PĂNIȘOARĂ, I.O. *Știința învățării. De la teorie la practică*. Iași: Polirom, 2008. 254 p.
13. BISTRICEANU, C. *Sociologia familiei*. Ed. a II-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2006. 220 p.
14. MIHĂILESCU, I. *Familia în societățile europene*. București: Editura Universității București, 1999. 186 p.
15. CALARAȘ, C. *Conflictologie familială: Suport de curs*. Chișinău, 2014. 63 p.
16. NEGREȚ-DOBRIDOR, I., PĂNIȘOARĂ, I. O. *Știința învățării. De la teorie la practică*. Iași: Polirom, 2008, 254 p.
17. PAVEL, C.L. *Educația părinților ca învățare transformativă*: Rezumatul tezei de doctorat. Iași, 2016. 39 p.
18. RENAUD, H., GAGNE, J.P. *8 metode eficiente pentru educarea copiilor*. București: Polirom, 2011. 229 p.
19. NEGREȚ-DOBRIDOR, I., PĂNIȘOARĂ, I.O. *Știința învățării. De la teorie la practică*. Iași: Polirom, 2008. 254 p.
20. Ibidem.
21. CHELCEA, S. *Psihosociologie. Teorii, cercetări, aplicații*. Iași: Polirom, 2008. 420 p.
22. Ibidem.
23. SHERMAN, D. K., COHEN, G. The psychology of self-defence: Self-affirmation theory. In: M.P. Zanna (ed.) *Advances in experimental social psychology*. San Diego: Academic Press. 2006, p.188-242;
24. CHELCEA, S. *Psihosociologie. Teorii, cercetări, aplicații*. Iași: Polirom, 2008. 420 p.
25. TOBOLCEA, I. *Îndrumător practic în terapia dislaliei*. Ediția a II-a. Iași: Pim, 2011. 356 p.

26. KONYA, Z., KONYA, A. *Terapie familială sistematică*. Iași: Polirom, 2012. 296 p.
27. DUMITRU, I.A. *Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice*. Iași: Polirom, 2008. 332 p.
28. CUZNEȚOV, L. *Consilierea parentală: Ghid metodologic*. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 110 p.
29. CUZNEȚOV, L. *Consilierea ontologică complexă a familiei*. Chișinău. Primex-Com SRL, 2018. 433 p.

Date despre autor:

Veronica CEBAN, doctorandă, Școala doctorală *Științe ale Educației*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; psiholog în cadrul Gimnaziului nr.51 „Gh. Malarciuc”, or. Vatra.

E-mail: veronicacebanion@gmail.com

Prezentat la 03.01.2019